

Các gói kích thích kinh tế của một số quốc gia trong năm 2019 và gợi ý cho Việt Nam

Trong bối cảnh tăng trưởng kinh tế của một số quốc gia có phần chậm lại do những yếu tố khách quan của nền kinh tế toàn cầu và những yếu tố nội tại, chính phủ các nước đã có những động thái can thiệp kịp thời thông qua việc ban hành các gói kích thích kinh tế nhằm tăng trợ cấp cho an sinh xã hội, giảm thuế, hoặc hỗ trợ cho các doanh nghiệp. Bài viết nghiên cứu các gói kích thích kinh tế của một số nước trên thế giới, từ đó gợi ý cho Việt Nam trong việc điều hành kinh tế trong bối cảnh tác động nhiều chiều của kinh tế toàn cầu, đặc biệt là ảnh hưởng của căng thẳng thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc hiện nay.

1. Một số vấn đề về các gói kích thích kinh tế

Từ sau những năm 1930, kinh tế thế giới bị tàn phá bởi cuộc đại suy thoái, tự thân nền kinh tế không thể “chống đỡ”. Đây cũng là thời điểm lý thuyết kinh tế “bàn tay hữu hình” của Keynes¹ ra đời và được áp dụng ở nhiều quốc gia. Thực tế đã chứng minh,

-
- 1 Nhà kinh tế học người Anh John Maynard Keynes (1883 - 1946) ủng hộ sự can thiệp của Chính phủ vào nền kinh tế, bởi nhờ đó Chính phủ sẽ sử dụng chính sách tài chính và chính sách tiền tệ để điều chỉnh tổng cầu, làm giảm nhẹ những ảnh hưởng bất lợi do suy thoái kinh tế hay bùng nổ kinh tế gây ra.

chỉ một “bàn tay vô hình”² sẽ không thể giúp vận hành nền kinh tế có hiệu quả, mà cần có thêm bàn “tay hữu hình”. Vận hành hiệu quả nền kinh tế cần có sự kết hợp của 2 bàn tay, khi đó mới có thể tạo sự cân bằng, phát triển đồng bộ và hiệu quả.

Nhà nước can thiệp vào nền kinh tế bằng nhiều công cụ vĩ mô, trong đó trọng tâm là chính sách tài khóa (sử dụng chi tiêu chính phủ - chi tiêu công, thuế) và chính sách tiền tệ (lãi suất, hạn mức tín dụng, nghiệp vụ thị trường mở...). Về việc thực hiện các chính sách vĩ mô, trong giai đoạn 1930 - 1960, các nước đã áp dụng chính sách điều tiết kinh tế vĩ mô với chính sách tài khóa là chủ đạo. Đến những năm 1960 và 1970, vai trò của chính sách tiền tệ và chính sách tài khóa được thể hiện như nhau.

Việc sử dụng các gói kích thích cần có sự phối hợp với các chính sách khác nhằm tạo sự thống nhất, liên kết hướng tới mục tiêu chung. Khi chính sách tiền tệ trở nên “hụt hơi” trong vai trò tác động vào việc mở rộng cung tiền và kích thích kinh tế thì chính phủ nhiều nước chuyển sang sử dụng chính sách tài khóa.

Các gói kích thích kinh tế cần thời gian đủ dài để nền kinh tế có thể hấp thụ và phát huy tác dụng. Chẳng hạn gói kích thích kinh tế của Chính phủ Hoa Kỳ được thông qua tháng 02/2009, nhưng phải đến cuối năm thì một nửa gói kích thích này mới được sử dụng và sau đó mới có thể phát huy tác dụng. Mặt khác, các gói kích thích chỉ phát huy được tối đa hiệu quả trong điều kiện áp lực về nợ chính phủ không lớn. Trên thực tế, các quốc gia lâm vào khủng hoảng với gánh nặng nợ nần chồng chất, do đó không đủ sức để đưa ra những biện pháp tài khóa đủ mạnh, thậm chí một số nước còn phải thực hiện các giải pháp cắt giảm chi tiêu ngân

-
- 2 Lý thuyết bàn tay vô hình được nhà kinh tế học người Anh (1723 - 1790) đưa ra nhằm ủng hộ quan điểm tự do cạnh tranh trong nền kinh tế. Ông cho rằng, các chính phủ không nên can thiệp vào nền kinh tế, mà để thị trường tự vận động, tương tác.

sách và tăng thuế để bù đắp thâm hụt. Trường hợp của Hy Lạp, Tây Ban Nha... là những ví dụ điển hình. Khi mức nợ công quá cao, sẽ không còn dư địa để thực hiện các chính sách tăng chi tiêu và giảm thuế.

Với các gói kích thích kinh tế, thông thường các nước sử dụng theo cách trước - sau: Đầu tiên là tăng chi tiêu công nhằm kích thích chi tiêu nhằm tăng cầu nội địa, sau đó cắt giảm thuế hoặc ngược lại. Chẳng hạn, Hoa Kỳ đã tăng chi tiêu trước rồi giảm thuế sau trong thời gian từ tháng 01/2008 đến tháng 01/2009. Gói kích thích của Đức, Australia, Tây Ban Nha giảm thuế trước và tăng chi tiêu sau. Hoa Kỳ giảm thuế chiếm khoảng 45% gói kích thích. Một số nước như Brazil, Nga và Anh, tập trung chủ yếu vào cắt giảm thuế. Những nước khác như Argentina, Trung Quốc và Ấn Độ lại tập trung cho tăng chi tiêu. Tính chung trong nhóm G20, trừ Hoa Kỳ, khoảng 30% gói kích thích là cho cắt giảm thuế, phần còn lại là tăng chi tiêu (Hải Minh, 2013).

2. Các gói kích thích kinh tế ở một số quốc gia

Brazil

Tăng trưởng kinh tế có xu hướng chững lại, GDP quý I/2019 (quý so với quý) chỉ tăng 0,5%, giảm 0,6% so với quý 4/2018 và giảm 0,1% so với cùng kỳ năm 2018. Ngân hàng Thế giới (WB, tháng 6/2019) dự báo, tăng trưởng kinh tế Brazil trong năm 2019 đạt 1,5% (giảm so với dự báo 2,2% đưa ra tháng 01/2019). Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF, tháng 7/2019) dự báo tăng trưởng của Brazil trong năm 2019 chỉ đạt 0,8%, giảm 1,3% so với dự báo đưa ra tháng 4/2019.

Đề ứng phó với tình hình trên, ngày 24/7/2019, Chính phủ Brazil đã công bố gói kích thích kinh tế trị giá 42 tỷ reais (tương đương với khoảng 11,1 tỷ USD) nhằm hỗ trợ khoảng 63 triệu người dân đang gặp khó khăn về tài chính. Theo đó, những người lao động được phép rút 500 reais (tương đương 133 USD) trong

năm nay và một khoản tiền nhất định trong năm 2020 từ Quỹ Trợ cấp thời gian làm việc (FGTS). Đây là lần thứ hai trong nhiều năm qua Brazil cho phép người dân rút tiền từ quỹ trợ cấp trên. Gói kích thích kinh tế dự kiến đóng góp 2,5% vào GDP bình quân đầu người trong hơn 10 năm tới và tạo ra khoảng 3 triệu việc làm.

Thái Lan

Trong hơn 8 tháng đầu năm 2019, Chính phủ đã ban hành hai gói kích thích kinh tế với quyết tâm cải thiện chỉ số tăng trưởng kinh tế trong năm 2019. Theo đó, ngày 01/5/2019, Chính phủ Thái Lan đã công bố gói kích thích kinh tế lần thứ nhất trị giá 21,8 tỷ THB (705,9 triệu USD) nhằm bảo vệ nền kinh tế sau khi tăng trưởng GDP có dấu hiệu chậm lại trong quý I/2019 (năm so với năm), đạt 2,8%, giảm so với 3,6% của quý IV/2018 và giảm so với 4% cùng kỳ năm 2018. Gói kích thích dự kiến chi cho các hoạt động như: (i) 13,2 tỷ THB dành cho hoạt động phúc lợi đối với người thu nhập thấp, người khuyết tật, nông dân và trẻ em; (ii) Giảm thuế trị giá 8,6 tỷ THB cho những người mua sách, tài sản và một số sản phẩm nhất định như đồng phục, dụng cụ thể thao và sách giáo khoa cho học sinh.

Trong bối cảnh tăng trưởng kinh tế quý II/2019 giảm xuống 2,3% do xuất khẩu suy giảm, ngành nông nghiệp gặp khó, ảnh hưởng từ căng thẳng thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc và nhu cầu nội địa giảm, ngày 20/8/2019 Chính phủ Thái Lan công bố gói kích thích kinh tế thứ hai trị giá 316 tỷ THB (khoảng 10,23 tỷ USD) nhằm thúc đẩy tăng trưởng kinh tế trưởng trên 3% trong năm 2019. Gói kích thích dự kiến chi cho các hoạt động trợ cấp nông nghiệp cho người nông dân bị thiệt hại do hạn hán gây ra, trợ cấp cho người có thu nhập thấp và ứng phó với tác động của sự suy giảm kinh tế toàn cầu.

Hồng Kông

Là đặc khu hành chính có nền kinh tế tự do phát triển trên thế giới nhưng Hồng Kông cũng không miễn nhiễm trước tác động

của cảng thẳng thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc. Nền kinh tế Hồng Kông chỉ tăng trưởng 0,6% trong quý II/2019, giảm 0,3% so với quý I, đây là tỷ lệ yếu nhất trong một thập kỷ gần đây. Doanh số bán lẻ dự báo giảm mạnh đã làm tăng thêm áp lực cho các doanh nghiệp địa phương. Bên cạnh đó, tác động của khủng hoảng chính trị nghiêm trọng nhất kể từ khi được Anh trao trả lại cho Trung Quốc vào năm 1997 cũng đã tác động không nhỏ đến các hoạt động kinh tế của Hồng Kông. Trụ cột tăng trưởng của Hồng Kông là ngành du lịch đang chịu ảnh hưởng nặng nề của những yếu tố trên. Do đó, chính quyền Hong Kong hạ dự báo tăng trưởng GDP năm 2019 từ 2 - 3% xuống còn 0 - 1% và công bố gói hỗ trợ kinh tế trị giá hơn 19,1 tỷ HKD (2,4 tỷ USD) nhằm thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Gói kích thích bao gồm cắt giảm thuế, tăng trợ cấp cho an sinh xã hội và trợ cấp trường học. Chính phủ cũng sẽ miễn một số khoản phí cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ, giảm tiền thuê nhà tại các cơ sở thuộc sở hữu nhà nước và thực hiện các công trình công cộng.

Ấn Độ

Ngày 14/9/2019, Ấn Độ đã công bố gói kích thích kinh tế trị giá 700 tỷ rupee (9,8 tỷ USD) nhằm giúp nền kinh tế thoát khỏi đà tuột dốc liên tục sau 5 quý và đã chạm mức thấp nhất trong 6 năm qua. Tăng trưởng của Ấn Độ trong quý II/2019 (năm so với năm) chỉ đạt 5%; giảm so với 5,8% của quý I/2019 và 8% của cùng kỳ năm 2018. Đây là mức tăng trưởng thấp nhất kể từ quý I/2013 trong bối cảnh ngành sản xuất và xây dựng chậm lại.

Gói kích thích sẽ hỗ trợ lĩnh vực xuất khẩu và bất động sản. Theo đó, Chính phủ sẽ thành lập một quỹ trị giá 200 tỷ rupee với mức vốn ban đầu là 50% nhằm cung cấp vốn cho các dự án nhà ở. Dự kiến quỹ này sẽ mang lại lợi ích cho khoảng 350.000 người mua nhà. Đối với lĩnh vực xuất khẩu, chương trình hoàn thuế mới có tên “Hủy bỏ nghĩa vụ thuế đối với hàng xuất khẩu” trị giá khoảng 500 tỷ rupee được triển khai nhằm khuyến khích các nhà

xuất khẩu nhiều hơn, có hiệu lực kể từ ngày 01/01/2020. Bên cạnh đó, Chính phủ Ấn Độ cũng cung cấp một gói tài chính thường niên trị giá 17 tỷ rupee để Công ty Bảo lãnh tín dụng xuất khẩu cung cấp bảo hiểm cao hơn cho các ngân hàng cho vay vốn lưu động phục vụ xuất khẩu. Ngoài ra, các nhà xuất khẩu còn được hỗ trợ thông qua các biện pháp khác như hoàn trả tín dụng thuế đầu vào hoàn toàn bằng điện tử, kế hoạch giảm thời gian xuất khẩu và sử dụng thuế suất ưu đãi trong mỗi hiệp định thương mại tự do (FTA) mà Ấn Độ ký với các quốc gia khác nhau. Đây là gói hỗ trợ thúc đẩy tăng trưởng kinh tế lần thứ ba của Chính phủ Ấn Độ kể từ sau cuộc bầu cử hạ viện. Các chính sách trước đây bao gồm hỗ trợ cho lĩnh vực ô tô, giảm thuế lãi vốn và hỗ trợ thanh khoản bổ sung cho các ngân hàng. Bộ Tài chính Ấn Độ kỳ vọng các biện pháp này cùng với các biện pháp được công bố trong hai lần trước đó sẽ giúp thúc đẩy nền kinh tế và tốc độ tăng trưởng trong các quý tới.

Trung Quốc

Tăng trưởng kinh tế Trung Quốc trong quý II/2019 đạt 6,2%, thấp hơn 0,2% so với quý I/2019 và thấp nhất kể từ năm 1992, do sản xuất và thương mại đều yếu đi do ảnh hưởng của căng thẳng thương mại với Hoa Kỳ. Doanh số bán lẻ của 6 tháng đầu năm chỉ tăng 8,4%, thấp hơn mức 9% của cùng kỳ năm trước. Bên cạnh đó, Trung Quốc hiện đang phải đối mặt với mức nợ rất cao (40 nghìn tỷ USD, tương đương 300% GDP vào tháng 3/2019, theo Viện Tài chính quốc tế). IMF (tháng 7/2019) dự báo kinh tế Trung Quốc tăng trưởng đạt lần lượt 6,2% và 6,0% trong năm 2019 và 2020. Để thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, ứng phó với căng thẳng thương mại từ Hoa Kỳ, Chính phủ Trung Quốc đã thực hiện nhiều biện pháp hỗ trợ về tiền tệ và tài khóa, trong đó có các đợt kích thích kinh tế. Cụ thể: Từ ngày 01/4/2019, thuế suất thuế giá trị gia tăng (GTGT) của công nghiệp sản xuất và các ngành công

nghiệp khác được giảm từ 16% xuống 13%, các ngành xây dựng và vận tải giảm từ 10% xuống 9%.

Nhằm hỗ trợ doanh nghiệp trong giai đoạn khó khăn, Trung Quốc thực hiện gói giảm thuế và phí với tổng trị giá 2.000 tỷ CNY. Theo đó, giảm thuế đối với khoảng 700 mặt hàng nhập khẩu: Áp thuế 0% đối với nguyên liệu cho thức ăn chăn nuôi (bao gồm cả hướng dương và dầu cải); áp thuế 0% đối với một số nguyên liệu thô được sử dụng cho thuốc và áp thuế suất thấp hơn đối với hàng nhập khẩu công nghệ cao (động cơ máy bay với thuế suất 1% và robot hàn cho dây chuyền lắp ráp ô tô với mức thuế 5%); xóa bỏ thuế xuất khẩu đối với 94 mặt hàng, bao gồm phân bón, quặng sắt, nhựa than đá và bột gỗ (trước đó, thuế xuất khẩu đối với những hàng hóa này cao tới 40%); từ ngày 01/7/2019, tiếp tục giảm thuế cho 298 sản phẩm liên quan đến công nghệ thông tin.

3. Một số gợi ý cho Việt Nam

Tăng trưởng kinh tế 6 tháng đầu năm 2019 của Việt Nam thấp hơn so với năm 2018, đạt 6,76%, đồng thời kinh tế đang phải đương đầu với tác động từ căng thẳng thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc. Tuy nhiên, Việt Nam cũng có nhiều cơ hội trong hoạt động xuất khẩu nếu tận dụng tốt cơ hội từ cuộc chiến cũng như các FTA đã ký kết. Trong bối cảnh Việt Nam vừa thúc đẩy tăng trưởng kinh tế vừa ứng phó với những diễn biến bất thường của kinh tế toàn cầu, từ việc nghiên cứu chính sách điều hành nền kinh tế thông qua các gói kích thích kinh tế của một số quốc gia, có thể rút ra một số gợi ý cho Việt Nam. Theo đó, thời gian tới Việt Nam nên tiếp tục mở rộng các chính sách hỗ trợ doanh nghiệp thông qua các công cụ truyền thống như thuế, cải cách hành chính, tín dụng... triển khai các chính sách mới về hỗ trợ và giúp đỡ các doanh nghiệp trong nước phát triển, đặc biệt là các doanh nghiệp nhỏ và vừa; tập trung vào các lĩnh vực Việt Nam có thế mạnh như nông nghiệp, dịch vụ và với các doanh nghiệp hoạt động trong

lĩnh vực nghiên cứu, đổi mới sáng tạo nhằm tạo sức bật cho nền kinh tế.

Cơ quan chức năng cần có các giải pháp hỗ trợ doanh nghiệp xuất khẩu, nhất là trong giai đoạn chiến tranh thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc tiếp tục leo thang và các FTA mang đến nhiều cơ hội cũng như thách thức. Theo đó, các giải pháp về hoàn thuế GTGT, thuế nhập khẩu đối với nguyên liệu để sản xuất hàng xuất khẩu, các ưu đãi thuế thu nhập của doanh nghiệp chế biến nông nghiệp ở địa phương có điều kiện khó khăn... cần được cụ thể hóa với các mức ưu đãi phù hợp nhằm giảm chi phí, hỗ trợ doanh nghiệp tăng cường nghiên cứu khoa học - công nghệ, phát triển nguồn nhân lực... Bên cạnh đó, cần giảm thiểu, đơn giản hóa thủ tục hành chính, tăng cường áp dụng số hóa trong các hoạt động của cơ quan nhà nước nhằm tạo thuận lợi cho hoạt động của doanh nghiệp.

Các chính sách vĩ mô cần được phối hợp hiệu quả, hướng tới mục tiêu chung. Song song với các giải pháp hỗ trợ thuế cho các doanh nghiệp, cần kết hợp với giảm lãi suất ngân hàng, áp dụng chính sách tỷ giá hối đoái phù hợp. Với chính sách thu nhập, cần có giải pháp nhằm tăng thu nhập cho người lao động, qua đó kích cầu tiêu dùng, tạo đầu ra cho sản phẩm của các doanh nghiệp.

Trong quá trình thực thi chính sách tài khóa, cần chú ý đến sự cân bằng trong cán cân thu chi. Theo số liệu của Bộ Tài chính, năm 2018 ước dư nợ công bằng 58,4% GDP, dư nợ chính phủ bằng 50% GDP, dư nợ nước ngoài của quốc gia khoảng 46% GDP, dưới mức trần theo Nghị quyết số 25/2016/QH14, trong giới hạn an toàn cho phép theo thông lệ quốc tế (H.Y, 2019). Các chỉ tiêu tuy chưa vượt trần, nhưng nếu không có chính sách thu - chi phù hợp, trong thời gian tới sẽ không còn nhiều dư địa cho việc thực thi các chính sách tài khóa mở rộng, làm ảnh hưởng đến hiệu quả của các chính sách.

Trần Thị Hà

Tài liệu tham khảo

1. H.Y (2019), *Năm 2018: Kiểm soát bội chi thấp hơn mức dự toán*, <http://thoibaotaichinhvietnam.vn/pages/thoi-su/2019-05-10/nam-2018-kiem-soat-boi-chi-thap-hon-muc-du-toan-71155.aspx>.
2. Hải Minh (2013), *Các gói kích thích kinh tế hiệu quả đến đâu?* <https://tuoitre.vn/cac-goi-kich-thich-kinh-te-hieu-qua-den-dau-555325.htm>.
3. KPMG (2019), *China Economic Monitor*.
4. Andy Mukherjee (2019), *FM Sitharaman's Stimulus Plan Falls Short on Vision*.
5. The Straits Times (2019), *Hong Kong Unveils \$3.4 Billion Economic Stimulus Package as Protests Hit Economy*.